

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
T.a.v. minister R.H.A. Plasterk
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

datum
21 oktober 2008

betreft
'Kennisembargo' ten aanzien van Iraanse onderdanen

Geachte minister Plasterk,

Het Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten (NJcM) wil met deze brief zijn bezorgdheid uiten over de gewijzigde Sanctieregeling Iran. Per 23 juni 2008 is in een 'kennisembargo' voorzien ten aanzien van Iraanse onderdanen, wat betreft de toegang tot bepaalde gespecialiseerde vormingen en opleidingen. Het NJcM is van oordeel dat deze regeling de mensenrechten in het gedrang dreigt te brengen en vraagt u hierbij om rechtstreeks actie te ondernemen door de Sanctieregeling, met name artikel 2a, te herzien.

De invoeging van een nieuw artikel 2a in de Sanctieregeling Iran 2007 vindt volgens de preambule en de toelichting haar grondslag in para. 17 van resolutie 1737 (2006) van de VN Veiligheidsraad, in samenhang met artikel 6 van het EU Gemeenschappelijk Standpunt 2007/140/GBVB. Het NJcM is van oordeel dat deze bepalingen Nederland evenwel niet verplichten om een kennisembargo uit te vaardigen.

Elke implementatie van een resolutie dient conform de grondrechten, met name het recht op onderwijs en het niet-discriminatiebeginsel te gebeuren. Enerzijds verplicht de bewuste bepaling Nederland niet om te voorzien in een zo omvattend kennisembargo als neergelegd in de huidige Sanctieregeling Iran (de Veiligheidsraad roept de staten enkel op 'to exercise vigilance and prevent specialized teaching or training ...'). Anderzijds dient Nederland steeds omzichtig te werk te gaan bij de implementatie van Veiligheidsresoluties, en daarbij met name steeds elke negatieve weerslag op de bescherming van de mensenrechten tot een minimum te beperken. Het Europees Hof van Justitie stelde recent nog dat het Handvest van de VN geen bijzonder model voor implementatie van de VN Veiligheidsraadsresoluties oplegt, maar dat de resoluties geïmplementeerd dienen te worden

volgens de geldende procedures in de VN-lidstaten, dit is met inbegrip van de geldende mensenrechtelijke garanties.¹

In dit geval lijken met name het verbod van discriminatie en het recht op onderwijs als mensenrechten geschonden te zijn. Het NJCM wijst erop dat elke discriminatie op grond van nationale afkomst wat de toegang tot het hoger onderwijs betreft, verboden is.² Het nationaliteitscriterium dat door de regeling wordt vooropgesteld, lijkt niet voldoende onderscheidend te zijn. Het maken van onderscheid op grond van dit criterium sluit onvoldoende aan op het nagestreefde doel (het voorkomen dat kennis van nucleaire wapensystemen in handen van Iran valt), en schendt daarom het verbod van discriminatie. De regeling lijkt met name te ruim, aangezien zij Iraanse vluchtelingen - die bijvoorbeeld ook de Nederlandse nationaliteit hebben verkregen - treft die nauwelijks verdacht kunnen worden van banden met het Iraanse regime.

In plaats van een nationaliteitscriterium te hanteren, is een criterium gebaseerd op de reële (aangetoonde) bedreiging van de internationale veiligheid door het individu volgens het NJCM geschikter. De overheid moet daarbij aantonen dat de uit de geviseerde opleidingen verkregen informatie er daadwerkelijk toe kan leiden dat Iran informatie krijgt die zij niet al heeft en die kan bijdragen aan het ontwikkelen van atoomwapens. Het is volgens het NJCM tot op heden onvoldoende onderzocht of er daadwerkelijk dusdanig gevoelige nucleaire informatie in deze opleiding wordt onderwezen. Indien dit inderdaad zo is, rijst meteen ook de vraag of het niet beter is om dergelijke gevoelige nucleaire informatie geheim te houden in plaats van deze informatie op een openbare universiteit te doceren (en dit niet alleen aan Iraniërs).

Het NJCM dringt er daarom op aan artikel 2a van de Sanctieregeling Iran in die zin te wijzigen. Zoals de regeling nu staat, treft ze op ongerechtvaardigde en disproportionele wijze Iraanse studenten die geen werkelijke bedreiging vormen. Omdat de Iraanse studenten binnen de Nederlandse rechtsmacht vallen, is overigens niet uit te sluiten dat gelaedereerde personen een verzoekschrift bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens kunnen indienen. Een veroordeling door het Hof kan tot ernstig Nederlands gezichtsverlies leiden.

Het NJCM is er zich van bewust dat de regeling in de mogelijkheid tot ontheffing voorziet.³ De toelichting geeft als voorbeeld Iraanse vluchtelingen met ook de Nederlandse nationaliteit, waarbij 'het niet zonder meer aannemelijk [is] dat de Iraanse overheid van hun kennis zal profiteren'. Het probleem met deze administratieve rechtsweg is evenwel dat indien een persoon met de Iraanse nationaliteit in aanmerking voor de ontheffing wenst te komen, de instelling waar de persoon studeert een schriftelijk verzoek tot ontheffing hoort in te dienen. Het individu zelf geniet geen rechtsbescherming. De rechtsweg staat of valt met de bereidheid van de instellingen om van de weigering van Iraanse studenten een halszaak te maken. Het gevaar lijkt reëel dat universiteiten, teneinde alle administratieve ellende te vermijden, Iraanse studenten zullen weigeren op basis van criteria die wellicht nog breder zijn dan deze aangegeven in de Sanctieregeling Iran. De vraag rijst ook welk beleid instellingen dienen aan te nemen ten aanzien van Iraanse studenten die reeds een opleiding volgen (bijvoorbeeld omdat ze vorig jaar al waren ingeschreven).

Het NJCM stelt zich ten slotte vragen bij het extraterritoriale aspect van de Sanctieregeling. In overeenstemming met de Sanctiewet 1977 geldt het kennisembargo ook voor Nederlanders die aan een buitenlandse instelling onderwijs aanbieden. Elke

¹ H.v.J., *Kadi en Al Barakaat*, 3 September 2008, para. 298.

² Artikelen 2 en 13 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten.

³ Artikel 2a.3, in samenhang met het Protocol aanvragen over ontheffing.

Nederlandse onderdaan die doceert aan een buitenlandse instelling stelt zich dus bloot aan Nederlandse strafsancities indien hij in één van de door de regeling genoemde kennisgebieden les geeft aan Iraniërs, ook indien dit volkomen legaal is in het land waarin hij doceert. Het NJCM verzoekt u om wat meer duidelijkheid te verschaffen over de praktische implementatie van de regeling buiten de landsgrenzen van Nederland. Het is onder meer niet duidelijk of buitenlandse instellingen ook een verzoek tot ontheffing kunnen indienen op basis van artikel 2a.3 van de regeling. Het NJCM wijst er hierbij ook op dat Nederland één van de weinige landen is die een expliciete regeling heeft aangenomen ter implementatie van para. 17 van Veiligheidsraadsresolutie 1737, en dat rechtsmachtproblemen dus niet uitgesloten zijn.

Het NJCM vraagt u daarom de Sanctieregeling Iran 2008 in het licht van de mensenrechten van de Iraanse studenten opnieuw in overweging te nemen, en met name artikel 2a te herzien. De omstandigheid dat er nog geen verzoeken tot vrijstelling zijn ingediend doet volgens het NJCM geen afbreuk aan de nood aan herziening. Immers, de student zelf kan geen individuele rechten laten gelden in het kader van de ontheffingsprocedure. Bovendien gaat de regeling op onverantwoorde wijze uit van het vermoeden dat de Iraanse student te kwader trouw is.

cc Minister Verhagen

Met de meeste hoogachting,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Quirine Eijkman', with a horizontal line drawn underneath it.

Quirine Eijkman
Voorzitter NJCM